

האם השפה מכתובה את החשיבה? 6 דברים מפתיעים על שפות

מדוע מדינות רב-לשוניות נוטות להיות עניות יותר מאלה ששלטת בהן שפה אחת? ומה גורם לגרמנים לתאר מפתח כ"שימושי" ואילו לספרדים לתאר אותו כ"מסובך"?

19:22 24.09.2018 מאת: [רותי לוי, יעל בלקין](#)

1. מחצית מאוכלוסיית העולם מדברת ב-12 שפות בלבד

בעולם יש 7.4 מיליארד אנשים הדוברים כ-7,100 שפות. שפע השפות האלה נעלם והולך, ואתו גם תרבות, ידע והיסטוריה אנושית. כמעט שליש מהשפות בעולם מדוברות על ידי אלף בני אדם ופחות, ואילו כמעט 50% מהעולם דובר 12 שפות בלבד. התפשטות והיכחדות של שפות אינן רק עניין של גיאוגרפיה, אלא גם של פוליטיקה.

2. הצורך לתקשר חזק מאתנו

בקרב הציבור יש הנחה מוטעית ששפה משמעה דיבור, ושחומר הגלם של השפה הוא צלילים. שפות סימנים הן עדות לצורך האנושי לתקשר. בהיעדר חוש השמיעה, השפה פורצת דרך הידיים, הפנים והגוף ונקלטת דרך העיניים. בשפות סימנים עושר הבעתי ומורכבות לקסיקלית ודקדוקית, וגלומות בהן כל אותן אפשרויות להבעת דקויות של היגיון, רגש, שנינה ואמנות שיש לשפה מדוברת.

להרחבה: עירית מאיר וונדי סנדלר. שפה במרחב: אשנב לשפת הסימנים הישראלית, הוצאת אוניברסיטת חיפה, 2004

3. האם השפה מכתובה את החשיבה?

פרופ' לרה בורודיטקי מפרסמת כבר שנים מחקרים המגלים כי השפה שאנו דוברים קובעת ממדים בסיסיים של החוויה האנושית, כמו מרחב, זמן, סיבתיות והיחס אל הזולת. בשל השפה גרמנים מתארים מִפְתָּח כאוביקט "שימושי", ואילו הספרדים מתייחסים אליו כ"מסובך" ו"נחמד" (בשל הבדלים במין הדקדוקי של המלים בשפות אלה). השפה גם גורמת לדוברי אנגלית להטות את הגוף קדימה כשהם מדברים על העתיד, ואילו לדוברי שפת איימרה — שרואים את העתיד כדבר המצוי "מאחור" — לחוות תנועה לאחור. מחקרים אף מראים כי דוברי שפות הכוללות רק כיוונים מוחלטים (ללא "מין" ו"שמאל") מצטיינים במעקב אחר מקום הימצאם, גם בתוך בניינים שאינם מכירים. תיאוריית הקשר בין שפה לחשיבה מעוררת את הדמיון, אך חשוב לזכור: שפה אינה כוללת את החשיבה ואינה מגבילה את דובריה מהבנת הרעיונות שממשיים דוברים של שפות אחרות.

L. Boroditsky. "How Language Shapes Thought". *Scientific American*, February, 2014

4. חיבור לרשת לא מספיק - הפער הדיגיטלי נמצא בשפה

האינטרנט נחשב למקור ידע חסר תקדים, המצמצם פערים בגישה להשכלה ולרכישת מיומנויות. אלא שלא לכל הדוברים יש גישה שווה לידע הזה – השפה שבה הם קוראים ולומדים תכריע את החוויה ברשת. הסתכלו על התרשים:

5. שפה אחת טובה לכלכלה

גלובליזציה, הגירה וגיוון באוכלוסייה הם דברים מצוינים כשמביטים על העולם דרך משקפיים ליברליים, אבל האם מדובר בראייה אופטימית חסרת בסיס? מדינות רב-לשוניות נוטות להיות עניות מאלה שיש בהן שפה אחת שלטת. כלכלנים מאוניברסיטת דרום דנמרק מצאו כי יש יחס הפוך בין מספר השפות המדוברות במדינה לבין ההון החברתי בה.

מדינות שיש להן הון חברתי גבוה יחסית — כמו ארה"ב וקנדה — נשלטות על ידי שפה מקומית עיקרית אחת או שתיים, אף שתושביהן דוברים שפות רבות. אילו מסקנות מעשיות אפשר להסיק מכך? במקרה של הגירה, היטמעות לשונית היא דבר חשוב: גם אם מהגרים וילדיהם שומרים על שפתם המקורית, עליהם ללמוד את שפת המדינה החדשה.

The Economist + Cong Wang & Bodo Steiner. "Can ethnic-linguistic diversity explain cross-country differences in social capital formation?", 2015

6. שפות מתפשטות בצורה לא אחידה ברחבי העולם

7. רוצים לקרוא עוד?

גיליון סוכות של TheMarker מוקדש כולו לשפה.

הכתבות: לא כל השפות נולדו שוות רותי לוי | "רובוט ינהג במכונית הרבה לפני שהוא ידבר כמו בני האדם" רותם שטרקמן | הישראלית שמלמדת היי-טקיסטים ופוליטיקאים לדבר אמריקאית רהוטה רונית הראל | מי מחק את הערבית מהדרך? גור מגידו | לאיש שכתב נאומים לאיילת שקד ולרמטכ"ל יש עצה חגי עמית | כמה שווה השפה של אמא ואבא? רותי לוי | "גם לאשתי אני מדבר ככה": הסלנג של סוחרים המניות עלול להיגמר בכלא יסמין גואטה | איך אומרים "תופעת רשת" בשפת הסימנים? רפאלה גויכמן | אז איך כותבים - מאמי או ממי? הפנים החדשות של משטרת העברית אבי וקסמן | ליש אחנא מא בנפהם ערבי? ליאור דטל | רוצים ילדים יצירתיים ומוצלחים? למדו אותם שפת קוד רותי לוי | היפ הופ בארמית: בת הרב החרדי שהפכה לאמנית קול בינלאומית גילי מלניצקי | על בסיס מקום פנוי: השפה הסודית של הכיסאות בבית החולים רוני לינדר-גנץ | למה אנחנו מתכוונים כשאנחנו שואלים "איפה הכסף" סמי פרץ